

1-1-1976

วิชาการอุดมศึกษา : ประสิทธิภาพการจัดสอนในมหาวิทยาลัยของรัฐ

ไพฑูรย์ สินลารัตน์

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal>

Part of the [Education Commons](#)

Recommended Citation

สินลารัตน์, ไพฑูรย์ (1976) "วิชาการอุดมศึกษา : ประสิทธิภาพการจัดสอนในมหาวิทยาลัยของรัฐ," *Journal of Education Studies*: Vol. 6: Iss. 2, Article 2.

DOI: 10.58837/CHULA.EDUCU.6.2.11

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal/vol6/iss2/2>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Education Studies by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

วิชาการอุดมศึกษา : ประสบการณ์การสอนในมหาวิทยาลัยสหรัฐ :

ไพฑูรย์ สินลารัตน์

บทนำ

อุดมศึกษาในฐานะที่เป็นงานประจำของนิสิต อาจารย์ และผู้บริหารสถาบันนั้น ได้เริ่มมานานแล้ว สำหรับในเมืองไทยก็อาจจะเริ่มนับได้แต่ปี ค.ศ. 1960 (พ.ศ. 2443) เมื่อมีการจัดตั้ง “ราชแพทยาลัย” ขึ้น¹ ส่วนของสหรัฐก็ต้องเริ่มนับแต่ปี ค.ศ. 1636 (พ.ศ. 2179) เมื่อมีการจัดตั้งวิทยาลัยฮาร์วาร์ดขึ้น² แต่อุดมศึกษาในฐานะที่เป็นสาขาวิชา (Field of Study) นั้นเพิ่งเริ่มเปิดสอนกันในมหาวิทยาลัยสหรัฐครั้งแรกในปี ค.ศ. 1843 นี้เองและมาเริ่มเฟื่องฟูเอา 2 ระยะ คือ ระยะสงครามโลกครั้งที่หนึ่งและครั้งที่สอง ปัจจุบันการสอนวิชาการอุดมศึกษาเป็นความจำเป็นและได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางทั้งในสหรัฐอเมริกาเอง และยุโรป เช่น สหราชอาณาจักร เป็นต้น

ในประเทศไทยเราความสนใจเกี่ยวกับการศึกษาค้นอุดมศึกษานั้นได้มีมานานพอสมควร ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ไม่ได้รับการพัฒนาขึ้นมาให้เป็นระเบียบแบบแผน ความสนใจเกี่ยวกับอุดมศึกษาอย่างจริงจังจะมีเมื่อสมัยที่ถูกอิทธิพลของต่างประเทศเร่งเร้าให้มีการพัฒนาในประเทศของเรา จึงทำให้มีการสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องมหาวิทยาลัยบ่อยครั้งขึ้นในระหว่างปี 1964-1970 แต่ก็ยังไม่เป็นรูปของสาขาวิชา จนเมื่อมีการจัดสอนวิชาบริหารการศึกษาในระดับปริญญาโทของคณะครุศาสตร์ขึ้น วิชาทางด้านอุดมศึกษา

¹ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ “ข้อจ้อที่เป็นแรงกระตุ้นให้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยแห่งแรกในประเทศไทย” ศูนย์ศึกษาปีที่ 19 ฉบับ 4 (เมษายน-มิถุนายน, 2516) หน้า 22-23 อุดมศึกษาในที่นี้ถือตามแนวคิดของตะวันตกเป็นหลัก ซึ่งความจริงแล้วถ้าถือตามแนวคิดตะวันออกแล้ว สถาบันสงฆ์ควรจะนับได้ว่าเป็นสถาบันอุดมศึกษาในระยะแรกได้

² Federick Rudolph, *The American College and University : History* (New York : Vintage Books 1962) p 4

จึงได้เริ่มมีขึ้น ในขณะที่เดียวกันทางค่านมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ก็มีการเปิดสอนเช่นเดียวกันแต่เน้นหนักทางด้านการศึกษาฝึกหัดครู

ในเวลาอีกไม่นานข้างหน้า ความจำเป็นทางการศึกษา ทางสังคม และทางการเมือง จะต้องส่งผลให้มีการศึกษาวิชาการด้านอุดมศึกษาอย่างจริงจัง³ และเมื่อเน้นการอุดมศึกษาในฐานะสาขาวิชาการที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยก็คงจะได้รับความสนใจอย่างจริงจังตามไปด้วย บทความนี้ต้องการจะเสนอเกี่ยวกับสาขาวิชาอุดมศึกษา เท่าที่ได้มีการจัดสอนกันในมหาวิทยาลัยสหรัฐอเมริกา เพื่อให้เป็นข้อถกเถียงเปรียบเทียบกับในประเทศอื่น ๆ และเปรียบเทียบกับความจำเป็นในประเทศไทยเราเอง

ข้อจำกัดของบทความ

ในการเสนอบทความเรื่องนี้มีข้อจำกัดที่ควรจะได้ทำความเข้าใจกับท่าน ผู้อ่านก่อน บางประการคือ

1 บทความนี้เสนอเฉพาะการศึกษาวิชาอุดมศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกาประเทศเดียวเท่านั้น การศึกษาแต่เพียงประเทศเดียวนั้นไม่เป็นการเพียงพอ ประเทศอื่น ๆ ทางยุโรป หรือประเทศที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองแตกต่างไปจากของไทยก็ควรจะได้มีการศึกษาด้วย แม้ของประเทศอื่น ๆ จะยังไม่พัฒนาความรู้ขึ้นมาเป็นสาขาวิชา แต่การศึกษาทั่ว ๆ ไปจะเป็นประโยชน์มากเช่นกัน

2 รายละเอียดที่เสนอในบทความนี้พูดถึงเฉพาะโปรแกรมการสอนที่เป็นหลักสูตรประจำในมหาวิทยาลัยที่ศึกษาเพื่อรับปริญญาชั้นสูง หรือประกาศนียบัตรชั้นสูง เป็นหลักสูตรประเภทศึกษาอบรมก่อนประจำการ (Pre-service) ไม่ได้กล่าวรายละเอียดของการอบรมระหว่างประจำการ (In-service Training) เช่นพวกการอบรมสัมมนาหรือประชุมปฏิบัติการทางด้านอุดมศึกษาซึ่งมีอยู่มากและอย่างกว้างขวาง⁴

³ คุรุงานของคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา 4 ธันวาคม 2517 โดยเฉพาะบทที่ 2,3 และ 7

⁴ ผู้เขียนจะได้อธิบายเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวนี้เป็นรายละเอียดในบทความเรื่อง “การพัฒนาบุคลากรระดับอุดมศึกษา” ซึ่งจะได้อธิบายใน วารสารครุศาสตร์ นี้ถ้าเป็นไปได้

3 มุ่งเสนอแต่รายละเอียดของโปรแกรมหรือหลักสูตรโดยทั่วๆ ไป ยังขาดเรื่องอื่น ๆ ในด้านนี้ ยังขาดเรื่องอื่น ๆ ของโรงงานในแผนกวิชาอุดมศึกษา เช่นงานด้านวิจัยและหรืองานบริการชุมชน คุณลักษณะและงานของนักวิชาการด้านอุดมศึกษา⁵ นอกจากนั้นก็ยังไม่ได้กล่าวในรายละเอียดของแต่ละวิชาเอก เช่น ผู้ที่ต้องการเน้นด้านบริการ หรือเน้นด้านการสอนควรจะมีรายละเอียดอย่างไร เป็นต้น

4 ได้เว้นข้อถกเถียงทางปรัชญา และความหมายที่กว้างขวางของคำศัพท์บางคำ เช่น ความหมายของ อุดมศึกษา มหาวิทยาลัย การศึกษาทั่วไป เป็นต้น แต่ได้นิยามความหมายของการอุดมศึกษาที่ใช้ในบทความนี้อย่างกว้าง ๆ ว่าหมายรวมถึงกิจกรรมการศึกษาระดับหลังมัธยมศึกษา (ของสหรัฐ) ขึ้นไป⁶

5 ข้อเสนอในบทความนี้เป็นข้อมูลดิบ สำหรับการศึกษเปรียบเทียบ การนำมาใช้กับสังคมไทยควรจะได้มีการกลั่นกรองเปรียบเทียบกับรูปแบบความต้องการ และลักษณะของสังคมไทยก่อนซึ่งเป็นเรื่องที่หลายคนจะต้องช่วยกัน และถ้ามีโอกาสผู้เขียนก็จะได้สานต่อเป็นตอนที่สองของบทความนี้ต่อไป

การศึกษาเกี่ยวกับการอุดมศึกษา

การศึกษาเกี่ยวกับการอุดมศึกษา (The study of Higher Education) ของสหรัฐอเมริกา มีขอบเขตกว้างขวาง ที่เป็นเช่นนี้เพราะขอบเขตและงานของการอุดมศึกษาในสหรัฐ (แม้ของประเทศอื่น ๆ ก็เช่นกัน) นั้นมีลักษณะและขอบเขตกว้างขวางในตัวของมันเอง⁷ การศึกษาส่วนมากเกิดขึ้นเพื่อต้องการแก้ปัญหาในการอุดมศึกษาเอง และในส่วนของ

5 มีรายงานเรื่องเหล่านี้โดยย่อใน Fred F. Harclaroad (ed), *Higher Education & Seocloping Field of Study* (Towa : American College Testing Program 1974)

6 การพิจารณาคำว่า Post Secondary Education ในสังคมไทยนั้นควรจะได้ระมัดระวังเป็นพิเศษ เพราะการมัธยมศึกษาของไทยกับของสหรัฐนั้นต่างกันโดยเฉพาะปริมาณของผู้เรียน

7 ขอบเขตของ Post secondary Education ของสหรัฐได้จากรายงานของ The Cafnegie Commission on Higher Education เรื่อง *Toward a Learning Society*, October 1973

การวางนโยบาย ซึ่งอาจจะสรุปรูปแบบของการศึกษาโดยทั่วๆ ไปออกได้เป็น 5 ประเภทใหญ่ๆ คือ

การศึกษาแบบแรก ศึกษาโดยองค์การหรือสมาคมนอกสถาบันการศึกษา (Extra Institutional Agencies) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายหลักอยู่ที่การวิเคราะห์ปัญหา ศึกษา ประเมินผล และให้ข้อเสนอแนะเพื่อแก้ปัญหาและปรับปรุงกิจการอุดมศึกษาโดยส่วนรวม ข้อมูลที่ได้นอกจากจะใช้เพื่อการวางนโยบายและการตัดสินใจในการบริหารงานอุดมศึกษาแล้ว ยังเป็นประโยชน์ในการที่จะเสนอแนะแนวทางของการอุดมศึกษาให้รับใช้สังคมได้ดีขึ้นอีกด้วย

สมาคมหรือองค์การนอกสถาบันการศึกษา นอกจากที่เป็นของรัฐบาลกลางหรือรัฐบาลท้องถิ่นแล้ว ที่เป็นสมาคมอิสระทำงานเกี่ยวพันกับการอุดมศึกษานั้นมีอยู่ประมาณ 30 40 แห่ง⁸ ที่ดำเนินงานกันคว่ำ ศึกษาศึกษา เผยแพร่และเป็นสื่อสัมพันธ์ในหมู่ผู้เกี่ยวข้องกับการอุดมศึกษา สำนักงานของสมาคมทั้งหลายนอกจากจะอยู่ที่ “ศูนย์การอุดมศึกษาแห่งชาติ” (National Center for Higher Education) ซึ่งเป็นตึกที่อุทิศโดยมูลนิธิ W. K. Kellogg ในกรุงวอชิงตัน แล้วก็ยังมีกระจัดกระจายอยู่ตามที่ต่างๆ ดังจะสรุปย่อพอเป็นสังเขปแก่ผู้สนใจคือ

หน่วยงานแรกและมีบทบาทต่างมากคือ หน่วยงานการศึกษาของรัฐบาลกลาง (USOE) และหน่วยงานของรัฐบาลท้องถิ่น (Department of Education) ซึ่งส่งเสริมการค้นคว้าทางด้านอุดมศึกษาอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะรัฐบาลกลางนั้นให้เงินทำวิจัยแก่สถาบันการศึกษาอย่างกว้างขวางอีกด้วย เช่นให้กับ Center for Research and Development in Higher Education University of California Berkeley

หน่วยงานขององค์การรัฐบาลจำแนกได้เป็น 3 ประเภท ประเภททั่วไปนั้น การศึกษาค้นคว้าจัดทำโดย ERIC Clearing House on Higher Education (ERIC คือ

⁸ รายชื่อของสมาคมต่างๆ จะคู่ได้จาก American Council on Education A Brief Statement of Programs and Activities, 1974 โดยเฉพาะในใบปะหลังด้านใน

Educational Research Information Center) ซึ่งรวบรวมการค้นคว้าด้านอุดมศึกษาไว้อย่างกว้างขวางมีสำนักงานใหญ่อยู่มหาวิทยาลัย George Washington *ประเภทที่สอง* เป็นศูนย์ระดับชาติและท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์การใหญ่ ๆ คือ (1) Education Commission of the States (ECS) เป็นองค์การที่ใหญ่ที่สุดในประเภทเดียวกันนี้มีสมาชิกเกือบทุกรัฐ และมีข้อมูลความรู้ทางด้านอุดมศึกษา (ของสหรัฐ) อย่างกว้างขวางมาก (2) Western Interstate Commission for Higher Education (WICHE) รับผิดชอบงานด้านอุดมศึกษาครอบคลุม 13 รัฐตะวันตกของสหรัฐมีงานหลัก 3 ด้าน คือ Division of Regional Program, Division of Mental Health and Related Area และ National Center for Higher Education Management System (NCHEMS) Southern Regional Education Board (SREB) เน้นหนักทางด้านศึกษาค้นคว้าและวิจัยเกี่ยวกับการอุดมศึกษาของรัฐตอนใต้ และ (4) New England Board of Higher Education (NEBHE) รับผิดชอบงานค้นคว้าวิจัยในรัฐ 6 รัฐ ทาง New England *ประเภทที่สาม* เป็นศูนย์การศึกษาเฉพาะเรื่อง ศูนย์เหล่านี้แยกย้ายกันอยู่ตามที่ต่าง ๆ และแยกศึกษาเฉพาะเรื่องของการอุดมศึกษา เช่น เรื่องการบริหารมหาวิทยาลัยในระบบต่อรอง (Collective Bargaining) การสอนการอุดมศึกษา เช่น เรื่องการบริหารมหาวิทยาลัยในระบบต่อรอง การสอนเป็นรายบุคคล (Personalized Instruction) กิจกรรมนักศึกษา (Student Activities) เป็นต้น⁹ นอกจากนี้แล้วยังมีองค์การที่ศึกษาเรื่องของการอุดมศึกษาระหว่างประเทศเป็นต่างหากออกไป

การศึกษาแบบสอง ศึกษาโดยคณะกรรมการเฉพาะเรื่อง (The Independent Committee)¹⁰ การศึกษาแบบนี้จัดทำโดยคณะกรรมการซึ่งตั้งขึ้นเฉพาะคราวตามความต้องการ

⁹ ผู้สนใจรายละเอียดของศูนย์เฉพาะเรื่องดังกล่าวนี้จะดูรายละเอียดได้ที่ Jonathan D. Fife Research Centers for Higher Education ERIC in Higher Education, March 1975

¹⁰ การศึกษาแบบนี้ นาย Marion W Peterson ได้กล่าวไว้ในบทความของเขาเรื่อง Ford Foundation and Strategic Issues in the study of Higher Education ในวารสาร Research and Dissertation in Education ฉบับ Winter 1973 ว่าเป็นประเภทเดียวกับการศึกษาแต่ผู้เขียนเห็นว่าการแยกออกเป็นอย่างหากจะเหมาะสมกว่า

ขององค์การรัฐบาล หรือตามความสนับสนุนของหน่วยงานและมูลนิธิเอกชน เมื่อคณะกรรมการการศึกษาแล้วก็มักจะจัดพิมพ์รายงานออกเผยแพร่ให้ได้มีการถกเถียงอภิปรายกันโดยกว้างขวาง ก่อนที่จะตัดสินใจดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดลงไป

รายงานของคณะกรรมการที่มีชื่อมาก ๆ และมีการกล่าวถึงกันอยู่เสมอในวงการอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกา เท่าที่พอจะเอ่ยได้เป็นตัวอย่างคือ Higher Education for American Democracy (1948), Nature and Nurture of Higher Education (1952), Beyond High School (1958), President's Commission on Campus Unrest (1970), Report on Higher Education (Newman Report, 1971) งานเหล่านี้ศึกษาขึ้นตามความต้องการของหน่วยงานรัฐบาลที่จัดขึ้นตามความต้องการและความสนับสนุนของมูลนิธิและองค์การเอกชนก็มีมากเช่น Harem Foundation สนับสนุนการศึกษาเกี่ยวกับนักศึกษาและการสอน¹¹ มูลนิธิอื่น ๆ ก็มีมากเช่นกัน ผู้สนใจจะหาเหตุได้จากรายงานประจำปีของมูลนิธิต่าง ๆ งานของคณะกรรมการที่มีชื่อเสียงมากและเพิ่งเสร็จสิ้นไปคืองานของ The Carnegie Commission on Higher Education¹²

การศึกษาแบบสาม ศึกษา โดย หน่วยงาน ของ ผู้บริหาร สถาบัน อุดมศึกษา (College Administration Units) ซึ่งเกิดขึ้นพร้อมกับความเติบโตของการอุดมศึกษาสหรัฐ ทั้งในส่วนสถาบันและส่วนรวม เมื่อปริมาณของผู้เรียนเพิ่มขึ้น หลักสูตรและวิชาที่สอนก็เพิ่มมากขึ้น การเงิน การงบประมาณประสบปัญหามากขึ้น การบริหารสถาบันอุดมศึกษาจึงขึ้นอยู่กับสามัญสำนึกและประมาณการณ์ต่าง ๆ ไม่ได้อีกต่อไปแล้ว การตัดสินใจหรือดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดจะต้องอาศัยความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับตำนานั้น ๆ ต่างหากและลึกซึ้งพอ การศึกษาค้นคว้าเพื่อประโยชน์ของการบริหาร จึงเกิดขึ้นและกลายมา เป็นการศึกษาด้านอุดมศึกษาต่อมา

¹¹ รายงานของคณะกรรมการที่สนับสนุนโดยมูลนิธิ (1) Student in Higher Education และ (2) The Importance of Teaching: A Memorandum for the New College Teacher

¹² รายงานของคณะกรรมการชุดนี้ทั้งแบบที่เป็นข้อเสนอโดยตรงของคณะกรรมการและที่เป็นงานสนับสนุน โดยคณะกรรมการจัดพิมพ์โดยบริษัท The Oran Hill Borle Company

ลักษณะของการศึกษาแบบนี้นอกจากจะเป็นไปในรูปของคณะกรรมการเฉพาะเรื่องเพื่อหาคำของอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว (ผลที่ได้ก็คือรายงานการประชุม) ก็เป็นการศึกษาในรายละเอียดเฉพาะอย่างซึ่งคณะกรรมการที่ศึกษามาก จะศึกษา ให้ลึกซึ้ง ในแต่ละเรื่อง แล้วก็จัดพิมพ์เป็นรายงานฉบับสมบูรณ์ เพื่อให้มีการศึกษากันโดยกว้างขวางต่อไป รายงานประเภทนี้มีมาก เล่มและมากมหาวิทยาลัย ที่มักจะนำมาใช้อ้างกันอยู่เสมอก็อย่างเช่น General Education in a Free Society (Harvard, 1946), The Educational Future of Columbia University (Columbia, 1957), Education at Berkeley (University of Columbia Berkeley, 1966), Improving Undergraduate Education (Michigan State, 1967), The Graduate Study of Education (Harvard, 1966)

สิ่งที่นับได้ว่าเป็นความสำเร็จการศึกษาขั้นนี้ก็คือ การจัดตั้งหน่วยวิจัยสถาบัน (Institutional Research) ขึ้นในมหาวิทยาลัยหลายแห่ง¹³ เพื่อเป็นแหล่งบ่อนข้อมูลให้แก่ผู้บริหารและข้อมูลนั้นก็สมารถนำไปใช้ในด้านการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษามาแล้ว

การศึกษาแบบที่สี่ ศึกษาโดยนักวิชาการเฉพาะสาขา (Professors in the Discipline) การศึกษาแบบนี้เป็นผลงานของนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาที่ศึกษา ลึกซึ้งลงไปในด้านนั้น แต่ผลการศึกษาที่มีผลโดยตรงกับการอุดมศึกษาโดยส่วนรวมนักวิชาการ ด้านนี้ส่วนใหญ่เป็นนักวิชาการด้านสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ เช่น สังคมวิทยา หรือ จิตวิทยา หรือ เศรษฐศาสตร์ เป็นต้น ผลงานด้านนี้ยังมีไม่มากนัก เช่น American College ของ Nerih Sanford

การศึกษาแบบที่ห้า เป็นการศึกษาในรูปแบบของสาขาวิชา (Field of Study on Specialized Field of study) ที่มีหน่วยงานทางวิชาการด้านอุดมศึกษารับผิดชอบโดยเฉพาะ ซึ่งอาจจะเป็นแผนกวิชา (Academic Department) สถาบันหรือศูนย์ (Institute or Center)

¹³ Peterson อ้างแล้ว หน้า 19

¹⁴ W.H. Cowley "The Higher Learning Versus the Higher Education" Journal of Higher Education X.V. (November 1954) PP, 461-402

ก็ได้แบบนั้นเองที่ผู้เขียนต้องการ กล่าวถึง ในรายละเอียดและเป็นแบบของการศึกษาที่ก่อรูปเป็นระเบียบแบบแผนและมีผลต่อการปรับปรุงงานด้านอุดมศึกษาอย่างแท้จริงและถาวร

ความเป็นมาของสาขาวิชาอุดมศึกษา

ในปี 1826 คณาจารย์ของวิทยาลัย Amherst ได้เสนอให้มีตำแหน่งศาสตราจารย์ทางวิชาการศึกษา เพื่อรับผิดชอบศาสตร์ทางด้านการศึกษา (Science of Education) ขึ้นแต่ต้องรอถึง 23 ปีหลังจากนั้นจึงได้มีแผนกวิชาทางด้านการศึกษาเกิดขึ้นเรียกว่า Department of Didactic ซึ่งต่อมาการศึกษาก็ได้ขยายตัวเป็นศาสตร์การศึกษาที่สมบูรณ์ขึ้น แต่ส่วนใหญ่ยังผูกพันและเน้นแต่การประถมศึกษาและการมัธยมศึกษาจนถึงปี 1893¹⁵ จึงเริ่มมีวิชาทางด้านการอุดมศึกษา (Course in Higher Education) ขึ้นเป็นครั้งแรกที่มหาวิทยาลัยคาร์ก (Clark) ผู้ที่ริเริ่มให้มีการสอนขึ้นคือ อธิการบดี จี แสตันเลย์ ฮอล (G. Stanley Hall) ซึ่งได้สอนเองปีละครั้งจนถึงปี 1910 จึงมอบ Edmund C. Sanford เสนอต่อมาจนกระทั่งสิ้นชีวิตในปี 1924 เนื้อหาวิชาที่สอนในระยะแรก ๆ กล่าวถึงงานมหาวิทยาลัย วิทยาลัยเทคนิค โรงเรียน วิชาชีพชั้นสูงต่าง ๆ รวมถึงการอุดมศึกษาเปรียบเทียบ¹⁶

หลังปี 1893 มาแล้วมีหลักฐานกล่าวได้ว่าในปี 1808-09 คณะศึกษาศาสตร์ของ University of Minnesota ได้เปิดสอนวิชา Organization of Higher Education ระยะเวลาที่มีการเปิดสอนกันกว้างขวางคือหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ระหว่างปี 1920-1945 ซึ่งมีหลักฐานกล่าวได้ว่ามีสถาบันที่เปิดสอนเพิ่มขึ้นเฉลี่ยแล้วปีละหนึ่งแห่ง¹⁷ ซึ่งพอจะสรุปได้ย่อ ๆ คือ

ในปี 1923-24 มีมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ชิคาโกและเปอร์ดู¹⁸ ในปี 1925-26 มีเปิดสอนที่ New York University, University of Kentucky และ George Peabody College

¹⁵ มีหลักฐานกันในทุกบทความที่กล่าวถึงประวัติของการสอนวิชาอุดมศึกษา เช่นใน Coutey อังแล้ว หน้า 404 John C. Ewing and W. Hignet Stickler "Progress in the Development of higher Education as a Field of Professional Graduate Study and Research"

¹⁶ Cowley อังแล้ว หน้า 404

¹⁸ Archie M. Palmer, "Professional Study of Higher Education," Association of American Colleges Bulletin xvi หน้า 283

ในปี 1927 University of Pittsburgh ได้จัดตั้ง Division of Research in Higher Education ขึ้นหลังจากนั้น 1 ปีในเดือน September 1928 จึงได้เปิด Department of Higher Education ขึ้นเพื่อจัดสอนวิชาการทางด้านนี้¹⁹ ในปีเดียวกันนั้นมหาวิทยาลัย Stanford ก็เริ่มเปิดสอนเช่นเดียวกัน²⁰

สิ่งที่น่าจะได้ตั้งเป็นที่สังเกตก็คืออะไรเป็นแรงคลอใจให้มีการศึกษาวิชาทางด้านอุดมศึกษากันโดยกว้างขวางเช่นนี้ คำตอบที่มีอยู่ก็คือสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 นั้น นับได้ว่าเป็นระยะแรกๆ หนึ่งที่มีการขยายตัวอย่างกว้างขวางของการศึกษาของสหรัฐ นอกจากเหตุผลนี้แล้วก็คือการเพิ่มปริมาณของผู้เรียนอย่างมาก พร้อมกับการเติบโตของวิชาการสาขาต่าง ๆ มีผลให้มีการศึกษาและปรับปรุงกิจการอุดมศึกษาเกือบทุกด้าน พอมาถึงสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เหตุผลก็เป็นที่น่าสนใจแตกต่างกันที่ความเข้มและความแก่ของปัญหาเท่านั้น โดยเฉพาะหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มาแล้วกิจการอุดมศึกษาของสหรัฐยิ่งขยายตัวมากขึ้น การศึกษาในขั้นนี้ก็เกิดตามมา มีรายงานว่าระหว่าง ปี 1945-1963 มีสถาบันชั้นอุดมศึกษาที่เปิดสอนวิชาการด้านอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละ 4 สถาบันเป็นอย่างน้อย²¹

สภาพปัจจุบันโดยทั่วไป

ดังได้กล่าวมาพอสังเขปในเรื่องความเป็นมาว่า ในระยะแรกมีเปิดสอนแต่เพียงน้อยแห่งและแต่ละแห่งก็เปิดสอนกันเพียงวิชา 2 วิชาเท่านั้น ตามปัญหาที่สถาบันนั้นเห็นว่าสำคัญ และมีความพร้อมพอ แต่ในปัจจุบันวิชาการด้านอุดมศึกษาได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างสมบูรณ์มีองค์ประกอบต่าง ๆ กว้างขวางครบถ้วนพอที่เป็นศาสตร์เฉพาะของตนเอง ได้เช่นเดียวกันศาสตร์อื่น ๆ²² และวิชาการสาขาอื่น ๆ เช่น การประถมศึกษาหรือการมัธยมศึกษา

¹⁹ Palmer อ้างแล้ว หน้า 284

²⁰ Cowley อ้างแล้ว หน้า 405

²¹ Ewing and Stickler อ้างแล้ว หน้า 398

²² ผู้ที่สนใจเรื่องของ Discipline และ Specialized Field of Study ของการอุดมศึกษาจะดูได้จากหนังสือ Paul L. Dressel and Lewis B. Mayhew, **Higher Education as a Field of Study** San Francisco Jossey-Bass Publishes 1974

ในปี 1962-63 นาย John C. Ewing และนาย W. High Stickler แห่ง Florida State University ได้ทำการศึกษาเรื่องหลักสูตรของวิชาอุดมศึกษาพบว่า มีสถาบันที่เปิดสอนอยู่ทั้งหมด 78 แห่ง แต่ละแห่งเปิดสอนประมาณ 3-15 วิชา การเปิดสอนส่วนใหญ่เปิดสอนเพื่อรับปริญญาเอกของในระดับปริญญาโท และระดับประกาศนียบัตรหลังปริญญาโทก็มีบ้างเหมือนกันแต่ในปี 1971 จากข้อมูลของสมาคมการอุดมศึกษา แห่งสหรัฐอเมริกาพบว่ามี 166 สถาบันที่เปิดสอนค่านัน²³ นอกจากนี้ก็มีโปรแกรมการอบรมระยะสั้น ๆ ซึ่งมีอยู่ทั่วไป สำหรับปริมาณว่ามีอยู่ 4000 คน²⁴ ในปี 1973 มหาวิทยาลัยที่มีนักศึกษาปริญญาเอกมาก เมื่อปี 1973 เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 5 อันดับคือ University of Pittsburgh (250), University of Florida (170), New York University (165), North Texas State University (125) และ Michigan State University (125) ปริมาณในวงเล็บเป็นปริมาณโดยประมาณ²⁵ ส่วนผู้สอน (Faculty) นั้นปริมาณที่ได้มีรายงานออกมาแล้วไม่ค่อยแน่นอน ซึ่งมีอยู่ว่าปี 1968 มีประมาณ 300 คน ปี 1971 มีอยู่ประมาณ 600 คน แต่ในปี 1973 จากการศึกษาเฉพาะผู้สอนในระดับปริญญาเอกพบว่ามี 543 คน²⁶ แต่เมื่อรวมทุกโปรแกรมมีผู้ประมาณว่า 800 คน²⁷

จุดมุ่งหมายของโปรแกรม

โปรแกรมการสอนทางค่านอุดมศึกษาหรือหลักสูตรของสาขาวิชานั้นนั้น กล่าวได้ว่า ยังมีลักษณะกว้าง ๆ แต่แม้กระนั้นก็ยังได้รับการยอมรับว่ามีลักษณะที่รัดกุม และลึกซึ้งกว่า

²³ จะดูสถาบันที่เปิดสอนถึงขั้นปริญญาเอกได้จากหนังสือของนาย Paul L. Dressel และ Lewis B. Mayhew เล่มที่ยังแล้วหน้า 178-185

²⁴ Paul L. Dressel "Survey of Higher Education Program" in Fred F. Harclerod (ED) *Higher Education: A Developing Field of Study* อ้างแล้ว หน้า 33

²⁵ Dressel เรื่องเดียวกับหน้า 32

²⁶ Dressel เรื่องเดียวกับหน้า 34

²⁷ ผู้ที่ประมาณการคือนาย Lewis B. Mayhew แห่งมหาวิทยาลัยแอสเทนฟอร์ด

แผนวิชาอื่น ๆ ในมหาวิทยาลัยสหรัฐ²⁸ ความรักกุ่มนั้นเกิดจากความเด่นชัดของงานในสาขาวิชาที่รู้ว่าจะสอนบุคคลชนิดไหน ออกไปทำอะไรและเท่าไร

ลักษณะของจุดมุ่งหมายของโปรแกรมวิชาการอุดมศึกษานั้น มักจะออกมาในลักษณะคล้ายคลึงกันคือ จะบ่งไว้ชัดเจนว่าจะเตรียมคนประเภทใด (ไม่ใช่ลักษณะใด) ได้แก่ผู้บริหารมหาวิทยาลัย ผู้ที่ทำหน้าที่สอนหรือผู้ที่ทำการวิจัยด้านต่าง ๆ ในทางด้านอุดมศึกษาข้อความเช่น to train administrators, to assist in the preparation of administrators เหล่านี้มักจะพบในโปรแกรมของการอุดมศึกษาเสมอ ส่วนสถาบันใดที่เน้นด้านใดเป็นพิเศษก็มักจะเขียนบ่งไว้โดยชัดเจนเป็นการเฉพาะเช่นที่ University of Michigan เป็นการวิจัยเพื่อสร้างความรู้ใหม่โดยใช้ Multi-Disciplinary Approach เป็นต้น²⁹

โปรแกรมที่เป็นตัวอย่างในการเขียนจุดมุ่งหมายไว้ชัดเจนคือโปรแกรม University of Virginia Center for higher Education ซึ่งกล่าวไว้ละเอียดถึงจุดมุ่งหมายของการสอนวิชาอุดมศึกษาว่ามุ่งจะพัฒนาความรู้และทักษะ แต่ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาหน้าที่ต่าง ๆ และผู้สอนในสถาบันอุดมศึกษาสาขาวิชาต่าง ๆ³⁰ บางกรณีในบางสถาบันยังเน้นหนักเฉพาะประเภทของสถาบันและมักจะบ่งไว้ในโปรแกรมด้วยเช่นจะเน้นเป็นพิเศษ ในประเภทของ Community College, Adult Ed. หรือ Teacher Education เป็นต้น

โดยสรุปเรื่องจุดมุ่งหมายของโปรแกรมก็คือการบ่งบอกถึงประเภทของนักวิชาการและนักปฏิบัติในสาขาวิชาอุดมศึกษาซึ่งโดยทั่วไปจะแยกออกได้เป็น 3 ประเภทคือ นักบริหาร ผู้สอน และนักวิจัยกับในบางแห่งนั้นเป็นพิเศษถึงสาขาของการอุดมศึกษาอีกด้วยว่าจะผลิตคนไปทำงานในรูปแบบของสถาบันใด

²⁸ จากการศึกษาของนาย Paul L. Dressel ในรายงานการสำรวจ (Survey) ที่กล่าวข้างต้น

²⁹ Center for the Study of Higher Education, **Program Leading To The Doctor's Degree**, University of Michigan, 1974

³⁰ **Relations and Guidelines on Graduated Study in the Center for Higher Education**, University of Virginia 1973

สิ่งซึ่งเป็นจุดอ่อนของจุดมุ่งหมายของโปรแกรมของอุดมศึกษาของสหรัฐก็คือ การที่ไม่ได้บ่งชี้ถึงคุณลักษณะ (Characteristics) หรือแบบอย่างของมหาดบัณฑิตหรือคุณวุฒิบัณฑิต ที่พึงประสงค์ว่ามีรายละเอียดอย่างไรนั้นก็คือ คุณสมบัติในอุดมคติของผู้จบการศึกษาควรเป็นเช่นใด เราจะสร้างคนชนิดไหนออกไปมีทักษะและความชำนาญอย่างไรบ้างมีมหาวิทยาลัยน้อยแห่งที่บ่งไว้ละเอียดอันนี้ที่มีบ้างก็เช่น University of Virginia และ Florida State University แต่ก็ยังมีลักษณะกว้าง ๆ³¹ ในปัจจุบันมีบางสถาบันเช่น University of Pittsburgh เริ่มสนใจในรายละเอียดถึงคุณลักษณะและทักษะต่าง ๆ (Skills) ที่ผู้บริหารและผู้สอนจำเป็นต้องมีในการดำเนินงานในมหาวิทยาลัยแต่ก็เพียงแต่อยู่ในขั้นเริ่มคิดและอภิปรายกันเท่านั้น

รูปแบบของหลักสูตร

รูปแบบของหลักสูตรหรือโปรแกรมการสอนทางค่านอุดมศึกษานี้ เท่าที่เป็นอยู่มีอยู่ 2 ลักษณะด้วยกัน³² คือ

แบบที่หนึ่ง เน้นด้านการค้นคว้า บุกเบิกแสวงหาความรู้ใหม่ทางด้านอุดมศึกษา

แบบที่สอง เน้นด้านการประยุกต์ความรู้และทฤษฎีทางอุดมศึกษาไปใช้กับชีวิตจริง

ทั้งสองแบบที่กล่าวที่นี้เป็นารแบ่งในลักษณะกว้าง ๆ แต่ทั้งสองลักษณะก็มีจุดร่วมกันอยู่คือการผลิตบุคคลากรทางด้านอุดมศึกษาเป็นหลักสำคัญ ความแตกต่างอยู่ที่ความพร้อมและความต้องการเฉพาะของแต่ละสถาบัน

³¹ คำอภิปรายละเอียดจะดูได้จากหนังสือ Higher Education as a Field of study เล่มที่อ้างแล้วหน้า 35-41

³² นาย Paul L. Dressel เสนอไว้ในหนังสือเล่มที่อ้างข้างต้นว่าควรจะมี 3 แบบโดย แบบที่ 3 เป็นโปรแกรมย่อยมีวิชาน้อยวิชาจัดขึ้นเพื่อให้บริการแก่ผู้สอนในสาขาวิชา อื่น ๆ เฉพาะเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนด้านนั้น ผู้เขียนบทความนี้เห็นว่ารูปแบบที่ 3 นี้ก่อนไปทางการให้บริการแบบฝึกอบรมมากกว่าไปเป็นโปรแกรมที่สมบูรณ์จึงได้เสนอเพียง 2 แบบซึ่งตรงกับผลการค้นคว้าของนาย Kellams ซึ่งก็พิมพ์ผลการศึกษาในวารสาร Research and Development in Education ฉบับพิเศษว่าด้วยการอุดมศึกษาเล่มที่อ้างแล้วข้างต้น

รูปแบบที่หนึ่งของโปรแกรมนั้นคือการเน้นหนักทางด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ แสวงหาค้นคว้า ความรู้ใหม่ทางด้านอุดมศึกษาในขณะเดียวกันก็ผลิตผู้บริหารและครูสอน (ที่เน้นหนักของทฤษฎี) พร้อมกันไปด้วย โดยเหตุนี้หน้าที่ของโปรแกรมรูปแบบนี้จึงมีอยู่อย่างน้อย 3 ประการ³³ คือ

1. ศึกษา ค้นคว้า และวิเคราะห์ผลการศึกษาศาสตร์สาขาอื่น ๆ เช่น สังคมวิทยา จิตวิทยา บริหารธุรกิจ และเศรษฐศาสตร์ เป็นต้น เพื่อนำมาใช้ในการอุดมศึกษา
2. สร้างความรู้ใหม่ในสาขาอุดมศึกษา (จากศาสตร์อื่น ๆ และศาสตร์การศึกษา)
3. ผลิตผู้สอนและเชี่ยวชาญทางด้านอุดมศึกษา

ผู้สอนในโปรแกรมนี้ส่วนหนึ่ง (จำนวนมากในโปรแกรม) จะเป็นอาจารย์ประจำในสาขาวิชาอุดมศึกษาอีกส่วนหนึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาอื่น ๆ เช่น สังคมวิทยา จิตวิทยา เทคโนโลยี ที่ให้ความสนใจพิเศษทางด้านอุดมศึกษา ร่วมกันทำการสอน ทำการวิจัย และเสนอผลการค้นคว้าสู่วงการอุดมศึกษา อาจารย์ส่วนใหญ่ จะเป็นอาจารย์ประจำหรือไม่เช่นนั้นก็เป็นอาจารย์ในสาขาอื่นมาร่วมด้วยในรูปแบบอาจารย์ภายนอก (Part-Time) ผู้เรียนก็จะมาจากรัฐต่าง ๆ ของสหรัฐหรือทั่วโลก และมักจะมีพื้นความรู้ในสาขาใดสาขาหนึ่ง (Discipline) มาก่อน หรือไม่เช่นนั้นก็มีพื้นความรู้ทางด้านทฤษฎีดีพอ ผู้ที่จบในโปรแกรมมักจะเป็นนักวิจัยทางด้านอุดมศึกษาโดยเฉพาะหรือไปสอนวิชาอุดมศึกษาในโปรแกรมที่สอนตั้งจะกล่าวต่อไป

โปรแกรมดังกล่าวนี้มักจะได้รับ การจัดตั้ง ในมหาวิทยาลัยใหญ่ที่มีเงิน สนับสนุน (โดยเฉพาะเงินวิจัย) จากมหาวิทยาลัยของและจากองค์กรภายนอก (รัฐบาลกลางและมูลนิธิต่าง ๆ) อย่างมากพอ ตัวอย่างของโปรแกรมนี้ตามที่นาย Pual L. Dressel จัดไว้ก็คือ University of California, Berkeley, Columbia University, University of Minnesota, Florida State University, Pennsylvania State University เป็นต้น

³³ Samnal E. Kellams "Higher Education as a Potential Profession Journal of Research and Development in Education" อ้างแล้วหน้า 37-38 บาท ความนี้เขียนคำอธิบายถึงความแตกต่างของ 2 โปรแกรมไว้โดยชัดเจนซึ่งผู้เขียนได้อาศัยบางส่วนมาอธิบายในการเขียนย่อหน้านี้ด้วย

แบบที่สองของโปรแกรมมักจะใช้ความรู้จากผลงานของแบบที่หนึ่งหรือบุคลากรในโปรแกรมที่สองนี้ศึกษาค้นคว้าขึ้นเองแล้วนำมาวิจัย วิเคราะห์ สรุปแล้วทดลองปฏิบัติและแก้ไขงานที่ทำอยู่ วิธีการสอนในโปรแกรมนี้จึงเป็นการสัมมนา อภิปราย ฝึกงาน คุงานหรือทำวิจัยเพื่อปฏิบัติ (Action Research) เป็นต้น การจัดรูปแบบหลักสูตรก็คล้ายคลึงกันกับแบบแรก แต่ต่างกันที่มักจะมีอาจารย์ประจำน้อยกว่าหน้าที่ของโปรแกรมนี้เป็นหลัก ๆ ก็คือ

1. ศึกษา วิเคราะห์และประยุกต์ความรู้และทฤษฎีทางการอุดมศึกษา
2. ผลิตผู้สอนและผู้เชี่ยวชาญทางด้านอุดมศึกษาที่เน้นหนักการประยุกต์วิชา
3. ให้การศึกษาและฝึกอบรมผู้ทำงานทางด้านอุดมศึกษา ทั้งงานด้านบริหารให้บริการและการสอน

โดยเหตุนี้ผู้สอนในโปรแกรมนี้จึงไม่ใช่ นักวิจัยโดยตรง ส่วนมากมักจะมีอาจารย์ประจำไม่มากนักประมาณ 4-7 คน นอกนั้นใช้ผู้บริหารมหาวิทยาลัยของสถาบันนั้นเองมาทำหน้าที่ช่วยสอน และให้คำแนะนำปรึกษานิสิต เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียน สามารถนำความรู้ไปปฏิบัติได้ในสภาพจริงของการทำงาน ผู้เรียนส่วนใหญ่มักเป็นผู้ที่อยู่ใกล้เคียงมหาวิทยาลัย โดยแต่คณาจารย์ (ในสาขาอื่น) และผู้บริหารมหาวิทยาลัยระดับรอง (ไม่ใช่อธิการ รองอธิการ หรือคณบดีของสถาบันนั้น) อาจารย์และผู้บริหารในมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยอื่น ๆ โดยเฉพาะวิทยาลัยชุมชนที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียง (ปีที่ต่างรัฐบางแห่งไม่มาก) จำนวนหนึ่งเป็นนักเรียนผู้ที่จบออกไปก็มักจะไปทำงานด้านบริหารหรือการสอนในสถาบันอุดมศึกษา โดยมีความรู้ทางด้านอุดมศึกษาไปช่วยเพื่อปรับปรุงงานของตนให้ดีขึ้น ตัวอย่างของสถาบันที่เน้นหนักตามโปรแกรมนี้คือ University of Virginia, University of Washington, Southern Illinois University, University of Pittsburgh เป็นต้น

รูปแบบทั้งสอง ประเภทดังกล่าวนี้ในบางสถาบันก็ไม่สามารถแยกออกได้ ชัดเจน เพราะมีลักษณะคาบเกี่ยวกันอยู่ อาจารย์ผู้สอนบางคนก็ทำงานทั้งด้านวิจัยและประยุกต์ความรู้ไปพร้อม ๆ กัน ข้อที่น่าสังเกตก็คือ การจัดโปรแกรมทั้งสองแบบนี้เป็นลักษณะการแบ่งแรงและจัดสรรคนตามความสามารถแต่ละแบบมีความสำคัญโดยเท่าเทียมกัน สิ่งที่เป็นปัญหาใน

โปรแกรมแบบที่หนึ่งอยู่บ้างก็คือบางสถาบัน งานวิจัยส่วนใหญ่ได้รับเงินสนับสนุนจากภายนอก แต่พอหมดเงินสนับสนุน โปรแกรมดังกล่าวก็ลดความสำคัญลงไปตั้งที่หลายสถาบันในสหรัฐประสบปัญหาอยู่

ก่อนที่จะผ่านไปสู่อีกข้อนี้ผู้เขียน เห็นสมควรที่จะได้กล่าวถึงความเคลื่อนไหวใหม่ๆ ของสหรัฐในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาและการสอนทางด้านอุดมศึกษาไว้ด้วยนั่นก็คือ ในปัจจุบันศาสตร์ทางด้านอุดมศึกษาได้ก่อรูปขึ้นเป็นสาขาวิชาที่สมบูรณ์ มีเนื้อหาเพียงพอที่จะใช้แก้ปัญหาของมนุษย์โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการอุดมศึกษาเอง มหาวิทยาลัยสหรัฐหลายแห่งจึงได้จัดให้มีโปรแกรมทางด้านอุดมศึกษาใหม่เป็นอิสระจากสาขาวิชาอุดมศึกษาแต่ร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับบุคลากรในแผนกวิชาอุดมศึกษาโปรแกรมทางด้านนี้ก็คือ โปรแกรมการฝึกอบรม (Training) หรือการพัฒนาบุคลากรในระดับอุดมศึกษา (Faculty and Administrative Development) ซึ่งเป็นโปรแกรมระยะสั้นมีตั้งแต่ระยะเวลา 1 เดือนไปจนถึงหนึ่งชั่วโมง แล้วแต่ความเหมาะสมและความต้องการของแต่ละสถาบัน โปรแกรมแบบนี้แท้ที่จริงก็คือโปรแกรมของการอุดมศึกษานั่นเอง และมีลักษณะเป็นการสอนแบบฝึกอบรมระหว่างปฏิบัติการ (In-Service Training) มากกว่าการฝึกอบรมก่อนการปฏิบัติการ (Pre-Service Training) มหาวิทยาลัยหลายแห่งมักจะจัดหน่วยงานเฉพาะขึ้นในฝ่ายบริหาร ซึ่งมีทั้งระดับมหาวิทยาลัยและระดับคณะเพื่อทำหน้าที่ด้านนี้โดยเฉพาะซึ่งมักจะเรียกกันว่า Center for Professional Development, Center for the Improvement of Teaching, Faculty and Instructional Development Program, Office of Education Planning and Development เป็นต้นแล้วแต่ว่าสถาบันใดจะใช้ชื่อแบบใดแตงานก็คือให้บริการด้านการปรับปรุงการเรียนการสอนของสถาบันดังกล่าวแล้ว ขณะนี้หน่วยงานของมหาวิทยาลัยแบบนี้มีอยู่เกือบทุกรัฐและเกือบทุกมหาวิทยาลัย บางมหาวิทยาลัยมีถึง 2-3 แห่งในสถาบันเดียวกัน เมื่อรวมหน่วยงานเหล่านี้เข้าด้วยกันแล้วจากการศึกษาของ The Center for Professional Development ของหน่วยงานกลางแห่งวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยทางรัฐแคลิฟอร์เนียร่วมกับ Project On Teaching Improvement Center and Programs พบว่ามีอยู่ประมาณ 200 แห่ง และมีจุลสารตีพิมพ์เป็นประจำ (News

Letter) เกี่ยวกับงานค้ำนี้ผู้น้อยไม่ต่ำกว่า 20 ฉบับ³⁴ โดยที่หลักการและรูปแบบของการศึกษาทางค้ำนอุดมศึกษาแบบนี้มีลักษณะเฉพาะผู้เขียนจึงได้ขอเข้าไปเขียนรวมกันในหัวข้อใหม่เรื่อง “การพัฒนาบุคลากรระดับอุดมศึกษา” ซึ่งจะได้เสนอในภายหลัง

ลักษณะวิชาที่จัดสอน

ลักษณะวิชาที่จัดสอนในโปรแกรมอุดมศึกษานี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของโปรแกรมและรูปแบบของโปรแกรมดังกล่าวแล้วด้วยอย่างมาก นอกจากนั้นยังขึ้นอยู่กับ ลักษณะและความพร้อมของสถาบันด้วยเช่นกัน สถาบันบางแห่งอาศัยบุคคลใน Discipline อื่นมาช่วยมาก การจัดวิชาที่สอนก็มักจะกระจัดกระจายเช่นที่มหาวิทยาลัยแอสตันพอร์ตเพราะการจัดวิชาต้องเป็นไปตามผู้สอนบางแห่งจัดกลุ่มวิชาตามปัญหาที่ประสบเช่นมหาวิทยาลัยอินเดียมา บางแห่งจัดเริ่มแต่วิชาพื้นฐานวิชาของค้ำประกอบ และวิชาปัญหาไว้ก่อนท้ายของโปรแกรมซึ่งเป็นที่นิยมกันมาก เช่นที่มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย เวอร์จิเนีย และทิกสเบอร์ริก เป็นต้นซึ่งเมื่อรวมลักษณะต่างๆ เข้าด้วยกันแล้วอาจจะแยกกลุ่มวิชาได้เป็น 6 ประเภท³⁵ คือ

ประเภทที่ 1 เป็นวิชาทั่วไปหรือวิชาพื้นฐาน (General Description and Analytical or Foundations) มักจะเป็นวิชาบังคับสำหรับทุกคนที่เรียน เช่นวิชา Higher Education in America, History and Philosophy of Higher Education; Problems of American Higher Education, เป็นต้น

ประเภทที่ 2 เกี่ยวกับตัวนักศึกษาและกิจการนักศึกษา (Student Personal Work) ซึ่งก็มีวิชาบังคับและวิชาเลือกเช่นกัน วิชาจำพวกนี้ได้แก่ Student Campus and Society, Student in Higher Education Counselling and Guidance, Student Personal

³⁴ รายละเอียดของหน่วยงานและจุดสารเหล่านี้จะหาได้จาก William H. Bergquist and Steven R, Philips, **Handbook for Rural Development.** Washington D.C. **Council for Advancement of Small Colleges** 1975

³⁵ การแบ่งประเภทของกลุ่มวิชาต่างๆ เหล่านี้เป็นที่นิยมกันมากในสหรัฐและมักจะถือเป็นการทำในการจัดหลักสูตรด้วยการแบ่งเป็น 7 ประเภทนี้ยึดตามงานวิจัยของ Ewing & Stickler อังแล้วแต่ Dressel & Meyhew ในหนังสืออังแล้วข้างต้นของเขาแบ่งเป็น 8 ชนิด แต่แท้ที่จริงแล้วก็มีลักษณะใหญ่ๆ เช่นเดียวกัน

ประเภทที่ 3 การสอนในระดับอุดมศึกษา (College Teaching) ซึ่งจะมีวิชาบังคับสำหรับทุกคนและวิชาเลือกสำหรับผู้สนใจพิเศษวิชาที่สอนมักจะประกอบไปด้วย College Teaching Measurement and Evaluation in Higher Education, Psychology of Adult Learning Teaching, Technology in Teaching, Internship and Supervising Experiences เป็นต้น

ประเภทที่ 4 การบริหารในระดับอุดมศึกษา (Administration and Organization) มักจะประกอบไปด้วยวิชา General Administration in Higher Education, Academic Administration, Faculty and Staff Administration, Finance and Business Administration, Planning in Higher Education and Federal Government Institutional Evaluation Legal Aspects of Higher Education, Politics of Higher Education เป็นต้น

ประเภทที่ 5 เป็นวิชาแยกความประเภทของสถาบัน (Levels and Type of Higher Education) เป็นวิชาศึกษาให้ลึกลงไปในรายละเอียดของแต่ละสถาบัน เช่น Community College Teacher Education, Adult Education, Health Related Education, Vocational Education เป็นต้น

ประเภทที่ 6 เป็นประเภททั่วไปแล้วแต่ว่าสถาบันใดจะเปิดสอนเป็นพิเศษ เช่น วิชา Institutional Research in Higher Education, Comparative Higher Education เป็นต้น

วิชาทั้ง 6 ประเภทที่กล่าวมานี้กล่าวเฉพาะเนื้อหาเท่านั้น ไม่ได้รวมวิชาที่มีชื่อเกี่ยวเนื่องกับวิธีการสอน เช่น Seminar หรือ Research Seminar หรือ Internship ซึ่งในแต่ละกลุ่มวิชาก็จะมีวิชาที่เกี่ยวข้องกับวิธีการสอนเหล่านั้นอยู่ทั้งนั้น การวิเคราะห์หลักสูตรในสาขาวิชาอุดมศึกษาจึงมักดูว่าหลักสูตรใดมีวิชาพื้นฐานเท่าใด วิชาใดกลุ่มอื่นๆ มีมากน้อยเพียงใดการจัดระดับของวิชา เป็นขั้นตอน เป็นกลุ่มก้อนหรือแตกกระจายเพียงใดเท่าที่ได้มีการศึกษาหลักสูตรของสาขาวิชาอุดมศึกษากันในสหรัฐนั้นพบว่าหลายสถาบันจัดหลัก

สูตรค่อนข้างกระจัดกระจาย (Fragmented) มาก ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ของการสอนวิชาอุดมศึกษาในสหรัฐ นอกจากนั้นการจัดรายวิชายังคงอยู่ที่อิทธิพลของความพร้อมของอาจารย์ผู้สอน ยิ่งกว่าความเหมาะสมของหลักสูตรซึ่งทำให้ผู้เรียนส่วนมากบ่นว่า สิ่งที่ตนเองเรียนไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันขาดเนื้อหาที่เหมาะสมและรัดกุม

การบริหารโปรแกรม

การบริหารโปรแกรมหรือหลักสูตรในสาขาวิชาอุดมศึกษาในสหรัฐนั้น มักจัดกันในแบบใดแบบหนึ่งในจำนวน 3 แบบนี้คือ เป็นแผนกวิชา (Department) เป็นสถาบัน (Institute) หรือศูนย์ (Center) แต่ในบางมหาวิทยาลัยก็มีทั้งแผนกวิชาและศูนย์ควบคู่กัน แต่แยกงานกันทำบางแห่งแผนกวิชาจัดเฉพาะเรื่องการสอน ส่วนศูนย์หรือสถาบันจัดเรื่องการวิจัยและบริการชุมชน แต่ในบางแห่งศูนย์หรือสถาบันก็จัดสอนโดยตรง โดยเหตุนี้จึงไม่อาจกล่าวได้อย่างเด็ดขาดลงไปว่าหน่วยงานใดทำหน้าที่เฉพาะอะไรต้องแล้วแต่เฉพาะแห่งไป³⁶ แต่โดยทั่วไปส่วนมากก็ยังนิยมแผนกวิชาทำหน้าที่จัดสอนอยู่

นอกจากนี้ในบางแห่งยังใช้คำว่า Program หรือ Section หรือ Area อีกด้วย ซึ่งมีความหมายเท่ากับ Department นั้นเอง อย่างเช่นที่มหาวิทยาลัยที่พิตสเบอร์ก เดิมเรียกว่า Department of Higher Education แต่ในปี 1974 ได้เปลี่ยนรูปแบบการบริหาร School of Education ใหม่เพื่อความเป็นหมวดหมู่ของวิชาและความคล่องตัวในการบริหารโดยจับกลุ่ม Department ต่างๆ เข้าเป็น 4 กลุ่มเรียกว่า Division และการ Division มี Chairperson รับผิดชอบและเปลี่ยนเรียก Department ต่างๆ เป็นโปรแกรม (Program) Chairman

³⁶ ผู้สนใจเรื่องงานและความแตกต่างของสถาบันและศูนย์ประเภทต่างๆ ที่จัดตั้งขึ้นมากแห่งในมหาวิทยาลัยสหรัฐจะดูได้จาก Stanley O Ikenberry and Renc C Friedman Beyond Peademic Departmaut Sorm Frances: Jossey-Bass Pablshew 1972 สำหรับคำอภิปรายเรื่องศูนย์และสถาบันทาง Higher Education จะดูได้จากบทความของ G Lester Arderson "Center for the Study of Hightet Education: A Comsultont in Residence Role? ในหนังสือ Higher Education: A Deoelooping Field of Sfndy ดังกล่าวแล้วหน้า 93-97 และหนังสือ Higher Education as a Field of Study ดังอ้างแล้วเช่นกันหน้า 42-45

Department ก็ยังคงเป็น Chairman ของ Program ต่อไป Department of Higher Education จึงกลายมาเป็น Higher Education Program รวมอยู่ใน Division of Specialized Professional Development ทำหน้าที่เช่นเดียวกับ Department นั้นเช่นเดียวกับที่ Columbia University Teacher College ก็ได้แบ่งรูปบริหารเป็น Division แต่ในแต่ละ Division ก็ยังมีองค์ประกอบเรียก Department อยู่เช่นเดิม

ดังที่ได้กล่าวมาบ้างแล้วว่าโดยทั่วไป แผนกวิชาอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยในสหรัฐนั้นมักจะมีอาจารย์ประจำจำนวนหนึ่งซึ่งไม่มากนักประมาณ 4-8 คน แล้วมีอาจารย์ในแผนกอื่นๆ เช่น จิตวิทยา สังคมวิทยา วิทยาการศึกษาที่มีพื้นความรู้และเข้าใจงานของการอุดมศึกษามาช่วยเฉพาะเรื่องเป็นครั้งคราวนอกจากนั้นก็มักใช้ผู้บริหารมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยมาช่วยในการสอนและการให้ประสบการณ์ภาคปฏิบัติแก่ผู้เรียน ในขณะเดียวกันผู้บริหารมหาวิทยาลัยก็จะมีโอกาสได้รับแนวคิดและวิธีการใหม่ๆ จากแผนกวิชาด้วยพร้อมกันไป นอกจากนี้แผนกวิชาอุดมศึกษาก็มักจะทำงานประสานกับหน่วยวิจัยสถาบันของมหาวิทยาลัยหรือหน่วยพัฒนาบุคลากรของมหาวิทยาลัยด้วยพร้อมกันไป นอกจากนี้ก็มักจะมีกิจกรรมร่วมหรือติดต่อกับสถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ อยู่ประจำและสม่ำเสมอ

ในเรื่องเนื้อหาของวิชาที่เรียนนั้นจะเป็นที่เข้าใจตรงกันว่าเลือกพื้นเอาเฉพาะเรื่องที่เกิดขึ้นและพัฒนาขึ้นในสหรัฐเท่านั้น มีนโยบายสถาบันที่ยอมรับและให้ความสนใจกับความรู้นอกประเทศ ซึ่งก็น่าจะมีเหตุผลโดยที่ว่าประเทศสหรัฐได้พัฒนาความรู้ขึ้นมาในประเทศของเขาอย่างกว้างขวางและอย่างเพียงพอ ส่วนรูปแบบทางการสอนนั้นมักจะขึ้นอยู่กับจุดหมายและรูปแบบของโปรแกรมดังกล่าวแล้วว่าอาจจะกล่าวได้อย่างกว้างๆ ก็คือมักจะใช้วิธีการหลายๆ แบบ ให้ประสบการณ์แก่ผู้เรียนหลายๆ ด้านเพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้เรียนจะได้ความรู้ขึ้นพื้นฐานเพียงพอ ในขณะเดียวกันก็มักจะให้อิสระและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนวิชาที่ตนเองถนัดและสนใจให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่ทั้งนี้ต้องมี Basic Knowledge และ Basic Skills เท่าเทียมกัน และเรื่องหลังนี้เองที่เป็นปัญหาจากเดียวกันอยู่มากในหมู่ผู้สอนและผู้เรียนวิชาอุดมศึกษาในสหรัฐปัจจุบัน

ปัญหาที่ประสบในการจัดสอนของมหาวิทยาลัยสหรัฐ

ผู้เขียนได้ข้ามหัวข้อบางหัวข้อเช่น เรื่อง Requirements ต่าง ๆ ในเรื่องการรับเข้าในการจบหรือในการเรียนไปเสีย เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องรายละเอียดเฉพาะเกินไปและไม่แตกต่างกันไปจากสาขาวิชาการศึกษาในระดับปริญญาโทจากสาขาอื่น ๆ มากนัก ผู้สนใจพิเศษเรื่องนี้ อาจจะดูคำอธิบายได้จากหนังสือและบทความหลายเรื่อง ที่ได้อ้างไว้แล้วในบทความนี้และจะขอกล่าวถึงปัญหาที่ประสบในการสอนวิชานี้ในมหาวิทยาลัยในสหรัฐเลย ซึ่งก็คงจะกล่าวได้แค่ว่า กว้าง ๆ พอเป็นแนวคิด

ปัญหาแรกก็คือปัญหาการจัดวิชาที่สอนในหลักสูตรหลายสถาบันจัดรายวิชา กระจายขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไม่มีเอกลักษณ์ในตัว³⁷ ขาดองค์ประกอบที่เป็นแก่นอันชัดเจน วิชาแบบนี้มักจะจัดออกมาในรูปของปัญหาที่ประสบอยู่ เช่นวิชา จำพวกที่ขึ้นต้นด้วย Problems in.....Academic Problems in.....Issues in..... เป็นต้น ผู้สอนวิชาประเภทนี้มักเป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัยซึ่งมีประสบการณ์ในเรื่องปัญหาต่างๆ ตีก็จะมาเล่าเฉพาะปัญหาหรือประวัติของปัญหาแล้วก็อภิปรายกันพร้อมทั้งเสนอแนะบ้างบ้าง เป็นอันจบ Course เท่านั้น

ปัญหาที่สองเกี่ยวเนื่องกับปัญหาแรกก็คือ แนวคิดหรือทฤษฎีทางด้านอุดมศึกษาที่เสนอกันในหมู่ผู้ศึกษาทางด้านอุดมศึกษานั้น ยังถกเถียงกันอยู่ไม่ลงรอยเดียวกัน จึงทำให้ดูเหมือนว่าขาดเนื้อหาทฤษฎี และแนวความคิดทางการอุดมศึกษาที่เป็นต้นไปซึ่งเรื่องนี้ก็นับว่าเป็นที่น่าเสียใจเพราะศาสตร์การศึกษานั้น ก็เป็นที่รวมทางศาสตร์หลาย ๆ สาขาอยู่แล้ว เนื้อหาของการอุดมศึกษาจึงมีลักษณะผสมทำให้เนื้อหาร่วมไปได้บ้าง แต่ในบัจจุบันปัญหานี้ก็ได้รับการแก้ไขไปบ้างแล้ว³⁸

³⁷ Leurs B Mayhew "Problems and Issues in Programs in Higher Education : A Developing Field of Study" อ้างแล้วหน้า 37

³⁸ Dressel & Mayhew, Higher Education as a Field of Study อ้างแล้ว หน้า 112-113

ปัญหาที่สามก็คือเริ่มการขัดแย้งของ 2 รูปแบบของโปรแกรม ในบางสถาบันผู้เรียนบางกลุ่มไม่พอใจที่ไม่มีหลักสูตร หรือผู้สอนไม่ได้พื้นฐานทางด้านการวิจัยอย่างมากพอ³⁹ ซึ่งมักจะพบเสียงบ่นมากในโปรแกรมที่เป็นการประยุกต์ความรู้ที่ไม่ใช่ ในขณะที่เดียวกันนักศึกษาอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเรียนรู้ทางด้านการวิจัยมากก็บ่นว่าการขาดฝึกฝนและปฏิบัติในชีวิตจริง⁴⁰ ซึ่งเป็นเรื่องของการขาดการความเข้าใจให้ชัดเจนถึงจุดมุ่งหมายของโปรแกรม และโดยเฉพาะบางแห่งนักศึกษาก็บ่นว่าขาดทั้งสองประสบการณ์เลยนี้ นับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญ

ปัญหาที่เกี่ยวกับหลักสูตรอันสุดท้ายก็คือ บางหลักสูตรขาดการศึกษาในเรื่องแนวคิดใหม่ ๆ และปรากฏการณ์ใหม่ ๆ ในวงการอุดมศึกษา เช่นเรื่อง การบริหารมหาวิทยาลัยในระบบต่อรอง (Collection Bargaining in Higher Education) หรือเรื่องความเสมอภาคในวงการอุดมศึกษา เป็นต้น นอกไปจากนั้นก็ยังมีเรื่องบ่น (จากผู้เรียนและอาจารย์ที่ก้าวหน้าบางคน) ว่าแผนกวิชาโดยเฉพาะอาจารย์ผู้กำหนดหลักสูตรไม่ยอมรับประสบการณ์ของผู้เรียน และเห็นว่าประสบการณ์ของผู้เรียนไม่มีค่าเพียงพอ บางคนเสนอให้มีการสอนเทียบความรู้หรือตีค่าของประสบการณ์เป็นหน่วยกิตให้ด้วย⁴¹ นับได้ว่าเป็นความ เคลื่อนไหวใหม่ในหลักสูตรวิชาอุดมศึกษา

ปัญหาที่ห้า เป็นเรื่องของผู้สอน เพราะผู้สอนบางคนไม่มีแนวความคิดทางด้านอุดมศึกษาเพราะอยู่ในสาขาวิชาอื่น (เช่นว่าัตผลการศึกษา) เมื่อมาสอนวิชาทางด้านอุดมศึกษาก็ให้แต่ความรู้ทางด้านว่าัตผลการศึกษาอย่างเดียวไม่ใช้คำพูดที่ชัดเจนว่า การว่าัตผลการศึกษาในระดับอุดมศึกษานั้นมีลักษณะเฉพาะหรือแตกต่างกับการว่าัตผลระดับอื่นอย่างไร ในเรื่องทฤษฎีการบริหารการศึกษาก็เช่นเดียวกัน โดยเหตุนี้การบริหารสถาบันอุดมศึกษาจึงมีผู้สอนเฉพาะและแนวคิดหลายประการแตกต่างจากการบริหารโรงเรียนหรือการบริหารโดยทั่วไป

³⁹ Hayhew อ้างแล้วหน้า 41

⁴⁰ Dressee & Mayher อ้างแล้ว หน้า 103

⁴¹ George H Eahey, **A Letter to the Faculty of Higher Education Programm** Department of Higher Education, University of Pittsburge, January 1974

ปัญหาในเรื่องผู้สอนอีกอย่างหนึ่งก็คือการไม่ลงรอยกันระหว่างผู้มีประสบการณ์กับนักทฤษฎีผู้สอนที่ทำหน้าเป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัยก็มักจะสอน แต่ปัญหาข้อแรก และกล่าวหาว่าผู้สอนที่ไม่เคยทำงานบริหารนั้น ไม่มีประสบการณ์ในขณะเดียวกันผู้สอนที่เน้นทฤษฎีก็บอกว่าพวกบริหารนั้นที่แต่พูดชอบถ่วงวิชาการ ไม่ยอมรับความคิดใหม่และไม่ช่วยปรับปรุง คนเขาในเรื่องความรู้ซึ่งถ้าจริงแล้วอย่างก็เน้นการพอบเพื่อปกป้องคนรองตัวกันทั้งสองฝ่ายเพราะทั้งสองฝ่ายควรจะร่วมมือกัน ในบางแห่งจึงจัดผู้สอนเป็นคณะ (2-3 คน) แต่ก็ไม่ว่าจะได้ผลนัก นอกจากนั้นแล้วผู้สอนบางคนก็ยังผูกขาดการสอนไว้คนเดียว และดำเนินโปรแกรมไปตามความคิดของของตนเอง เช่น ที่สแตนฟอร์ด (Stanford) ระยะเวลา W.H. Couley คนเดียวเป็นคนกำหนดและที่ Columbia ก็ดำเนินงานโดย Farl G: Mc Grath เป็นต้น⁴² ทั้งนี้ยังมีได้กล่าวถึงผู้สอนบางคนที่สอนโดยมิได้เตรียมตัว และอาศัยงานสอนเป็นแต่เครื่องแสดงความโอ้อ่าเท่านั้นแต่ความจริงในจิตใจแล้วมีความ ทะเยอทะยานอย่างอื่น โดยใช้การสอน ในสถาบันอุดมศึกษาโดยเฉพาะแผนกวิชาเป็นเครื่องมือซึ่งมีอยู่มากในมหาวิทยาลัยสหรัฐปัจจุบัน

ปัญหาที่เจ็ดคือปัญหาในเรื่องของตัวผู้เรียนโดยเฉพาะผู้เรียนบางคนนั้นขาดความสนใจทางด้านอุดมศึกษาอย่างแท้จริงแต่มาเสียดมาเรียนทางด้านอุดมศึกษาแทน เพราะไม่สามารถจะเรียนไปทางสาขาวิชาของตนเช่น วิทยาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ เป็นต้นได้ ทำให้การอุดมศึกษาในฐานะสาขาวิชาได้รับการดูถูกจากบางสาขาและในบางแห่งก็มีผู้เรียนมากจนเกินไป จนทำให้เกิดข้อสงสัยในเรื่องคุณภาพกันขึ้นเพราะในหลายสถาบันผู้เรียนมีจำนวนมากจนยากแก่การควบคุมคุณภาพ แต่ปัญหาที่คงจะได้รับการพิจารณาก็คือ คุณภาพที่ต้องการนั้นคืออะไร และมีหลักฐานบ่งชี้ได้อย่างไรว่า การมีปริมาณผู้เรียนมากจะทำให้คุณภาพลดลงกว่าการมีปริมาณผู้เรียนน้อย ปัญหานี้เป็นเรื่องที่ว่าการศึกษาเองก็ยังไม่มีการตอบให้

⁴² Mayhew อังแล้ว หน้า 40

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการจัดสอนในมหาวิทยาลัยไทย

ในตอนสุดท้ายของบทความที่ค่อนข้างยืดยาวนี้จะได้กล่าวถึงข้อสังเกตสั้น ๆ เกี่ยวกับการจัดสอนวิชาการอุดมศึกษาชั้นในมหาวิทยาลัยไทย ซึ่งจะได้แยกเป็นประเด็น ๆ เพื่อสะดวกแก่การอภิปรายและถกเถียงของทั้งผู้เขียนเองและผู้อ่านด้วยพร้อมกันไป

ในประการแรกเห็นจะกล่าวได้อย่างแน่ชัดว่าในเมืองไทยคง จะต้องมีการ ศึกษาวิชาทางด้านอุดมศึกษาชั้นได้แล้ว ซึ่งว่าที่จริงการศึกษาขั้นนี้เกี่ยวกับการอุดมศึกษาของไทยเรานั้นได้มีมานานแล้วทั้งชาวต่างประเทศ (Daradin Report) และชาวไทย (รายงานการสัมมนาเกี่ยวกับปัญหามหาวิทยาลัยหลายฉบับ) แต่ยังไม่ได้มีการศึกษาอย่างเป็นระบบระเบียบเป็นหมวดหมู่เพื่อแก้ปัญหาของการอุดมศึกษาไทยทั้งในปัจจุบันการอุดมศึกษาชาวไทย ก็มีปัญหามากมายหลายด้านถ้าเราไม่สร้างความรู้ เพื่อแก้ปัญหาของเราเอง เราก็ยอมได้แต่การตามข้อเสนอแนะและวิธีการที่คนอื่นเขาเสนอให้หรือ ตื่นเต้นไปกับ ของใหม่ที่เราไปเห็นเองแล้วก็ตามอย่างเขาไป⁴³

ประการที่สอง ถ้าจะมีการจัดสอนวิชาอุดมศึกษากันขึ้นแล้ว สิ่งที่ควรคำนึงเป็นสิ่งแรก ๆ ก็คือการวางจุดมุ่งหมายของโปรแกรมให้ชัดเจนซึ่งไม่ควรจะวางแต่เพียงว่าผลิตนักบริหารหรือผู้สอนเท่านั้นสังคมไทยเราต้องการจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนกว่านั้น เราควรจะวางจุดมุ่งหมายให้ชัดเจนไปถึงว่าผู้บริหารหรือผู้สอนในสถาบันอุดมศึกษานั้นจะเป็นบุคคลชนิดใด มีคุณสมบัติเช่นใด จะบริหารและสอนอะไร เพื่ออะไร ปัญหาที่เกี่ยวข้องไปถึงปรัชญาของการอุดมศึกษาโดยส่วนรวมนั้นเอง เพราะในปัจจุบันเราควรตั้งข้อสงสัยกันได้แล้วว่าการอุดมศึกษา (ไทย) นั้นจะมีบทบาทอะไร เพื่อใคร การพูดง่าย ๆ แต่เพียงว่ามหาวิทยาลัยมีหน้าที่ สอน

⁴³ ผู้เขียนกล่าวเช่นนี้มิได้เป็นชาตินิยมจักษุที่ปฏิเสธความรู้และความคิดจากต่างประเทศ โดยเฉพาะยุโรปและอเมริกา โดยสิ้นเชิงความจริงแล้วผู้เขียน เห็น ว่าความรู้ และ ความคิด ที่เกิดจากความมานะบากบั่นของมนุษย์นั้น ไม่ว่าที่ใดย่อมสำคัญทั้งนั้นเพราะความรู้นี้เป็นของสากล(International)ผู้เขียนเองก็ ได้ความรู้จากต่างประเทศมาแต่ **การใช้ความรู้เพื่อประโยชน์ของสังคม** โคนั้นควรตั้งอยู่บนพื้นฐานที่เข้าใจสังคมนั้นคือพอ การศึกษาวิชาใด ๆ ในบ้านในเมืองเราควรมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การสร้างพื้นฐานความเข้าใจสังคมไทยที่ค้ำพองและผลที่ต่อ เนื่องมาก็คือสร้าง ความรู้ที่เหมาะสมกับของไทยชั้นในเมืองไทยเอง

วิจัย และบริการชุมชน นั้นไม่เพียงพอเสียแล้ว เราจะต้องถามต่อไปว่าจะสอน วิจัย และบริการอะไร เพื่อใครหรือเพื่ออะไรอีกด้วยจากประสบการณ์ของโปรแกรมวิชาการอุดมศึกษาในสหรัฐนั้น ส่วนใหญ่นั้นที่การทำความเข้าใจและเรียนรู้ให้เท่าทันปัญหาการอุดมศึกษาและสังคมสหรัฐเป็นใหญ่แต่ของไทยนั้นการเน้นแต่เพียงการเรียนรู้ให้เท่าทันและทำตามไม่เป็นการเพียงพอ สังคมเราต้องการรูปแบบและวิธีการของโปรแกรมที่พร้อมที่จะสร้างสรรค์วงการอุดมศึกษาเพื่อประโยชน์ของคนส่วนมากของประเทศและเพื่อประโยชน์ ในการสร้างสังคมใหม่เพื่อความสงบสุขของคนส่วนรวมอีกด้วย

รูปแบบของโปรแกรมการสอนวิชาอุดมศึกษาและสาขาอื่นของสหรัฐนั้น เป็นโปรแกรมที่จัดขึ้นสำหรับประเทศที่มีเงิน บุคลากร และทรัพยากรมากและพร้อมมูล การจัดหลักสูตรจึงมีลักษณะการแบ่งแรงแบ่งงานกันทำคือ สถาบันหนึ่งเน้นอย่างหนึ่งอีกแห่งเน้นอย่างหนึ่ง บางแห่งเน้นฝึกหัดดู บางแห่ง เน้นวิทยาลัยชุมชน หรือการศึกษาผู้ใหญ่เป็นต้น ดังนั้นรูปแบบของไทยเราจึงไม่ควรถือตามมาตรฐานของสหรัฐ หรือของประเทศอื่นไปเสียทั้งหมด มาตรฐานที่ถือควรเป็นไปเพื่อประโยชน์ของเราเองนั่นก็คือโปรแกรมการสอนวิชาการทางด้านอุดมศึกษาของไทยจะต้องเป็นแบบ ผสมเบ็ดเสร็จในตัวเอง

คือเป็นการสร้างความรู้ใหม่และใช้ความรู้นั้นเพื่อประโยชน์ของคนไทยโดยส่วนรวมควบคู่และพร้อมกันไป ซึ่งถ้ายอมรับแนวคิดนี้ก็จะต้องพิจารณาในรายละเอียดในส่วนผู้เรียน ผู้สอน และหลักสูตรให้สอดคล้องต้องกันไปด้วย

ประการที่สี่ คือเรื่องวิชาที่สอนนั้นควรจะจัดให้กว้างเพื่อประโยชน์แก่ผู้เรียน โดยกว้างขวางเพราะผู้เรียนควรจะคัดเลือกมาจากหน่วยงานและสภาพสังคมต่าง ๆ กัน (การใช้ความรู้เนื้อหาวิชาและภาษาอังกฤษเป็นเครื่องตัดสินการรับเข้าแต่เพียงอย่างเดียวไม่น่าจะเป็นวิธีที่ถูกต้องเสมอไป) ดังนั้นหลักสูตรควรจะประกอบไปด้วยกลุ่มวิชาอย่างน้อย 3 กลุ่มวิชาคือ

1. กลุ่มวิชาพื้นฐานและองค์ประกอบของการอุดมศึกษา (Foundations and Components of Higher Education) วิชาในกลุ่มนี้จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าแนวคิดพื้นฐาน

ของการอุดมศึกษาพร้อมทั้งรัฐถึงองค์ประกอบของการอุดมศึกษาซึ่งได้แก่วิชาประเภท สภาพ การอุดมศึกษาปัจจุบัน ประวัติและปรัชญาของการอุดมศึกษาหลักสูตรและการสอน กิจกรรม นักศึกษาและการบริหารเป็นต้นแต่ละจะแยกเป็นรายวิชาย่อยลงไปได้อีก

2. กลุ่มวิชาสาขาของการอุดมศึกษา (Branch or Type of Higher Education) ได้แก่วิชาที่ศึกษาเฉพาะเป็นด้านๆ ไปของการอุดมศึกษาและควรจะแบ่งแยก ตามรูปแบบใหม่ๆ ของสถาบันอุดมศึกษาไทย เช่น แนวคิดพื้นฐานในการแบ่งประเภทของ สถาบันการศึกษา ประเภทของสภาพการศึกษาแบบต่างๆ เช่น วิทยาลัยครู วิทยาลัยเอกชน มหาวิทยาลัย วิทยาลัยวิชาชีพ และวิทยาลัยชุมชน (ที่อาจจะตั้งขึ้นใหม่) เป็นต้น ทั้งนี้จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้สถานที่แท้จริงและปรับปรุงสถานที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น

3. กลุ่มวิชาแนวคิดและความเคลื่อนไหวใหม่ๆ (New Development in Higher Education) วิชาในกลุ่มนี้มุ่งให้ผู้เรียนได้รู้เท่ากับความเคลื่อนไหวใหม่ๆ ในวงการ อุดมศึกษา การจัดวิชาควรคำนึงถึงความต้องการเฉพาะในสังคมไทยเป็นหลักด้วย เช่น วิชา การอุดมศึกษากับการพัฒนาประเทศ กิจกรรมศึกษากับกระบวนการการพัฒนาประเทศ การ อุดมศึกษาและการเมือง การอุดมศึกษากับกิจการระหว่างประเทศ การบริหารมหาวิทยาลัยใน ระบบต่อรอง การอุดมศึกษาเปรียบเทียบหรือการอุดมศึกษาในประเทศที่กำลังพัฒนา เป็นต้น

กลุ่มวิชาดังกล่าวเหล่านี้กล่าวเฉพาะวิชาทางด้านการศึกษาเท่านั้น การพิจารณา จะต้องควบคู่กับวิชาการศึกษาอื่นๆ ในโปรแกรมด้วยและแต่ละกลุ่มควรจะมีวิชาเบื้องต้นและ วิชาที่ซับซ้อนขึ้น และในขณะเดียวกันก็ควรจะมีวิชาบังคับและวิชาเลือกในแต่ละกลุ่มเพื่อเปิด โอกาสให้มีการศึกษาเชี่ยวชาญเฉพาะด้านได้ในแต่ละกลุ่มวิชา

ในประการสุดท้ายของที่สังเกตนี้ก็คือเรื่องของการบริหารโปรแกรมซึ่งน่าจะมีกล่าว ไว้ให้ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษรถึงข้อเสนอภาวะในเรื่องบทบาทของผู้เรียนและผู้สอน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน ผู้สอนไม่ควรจะเป็นแต่เพียงผู้บอกความรู้แต่เพียงอย่างเดียว แต่ควรจะเป็นผู้พยายามในหลายๆ วิธี (Educational Processes) ที่จะให้ความรู้และแนวคิด

ต่าง ๆ บังเกิดผลในตัวผู้เรียนและในขณะเดียวกันก็ควรจะต้องกล่าวถึงบทบาทของผู้สอนในการตีแผ่ความคิดและความรู้คือการอ่านและเป็นเอกสารคู่มือ ตำราหรือบทความด้วยเพราะการสร้างความรู้ของเราขึ้นเองนั้นไม่สามารถจะงอกงามต่อไปได้ถ้าสิ่งนั้นอยู่ในสมองอยู่ในห้องความคิด แต่จะต้องตีแผ่เป็นความอ่าน บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อความก้าวหน้าในขั้นต่อไป โดยสรุปในข้อสังเกตนี้ก็คือ บรรยากาศการเรียนรู้ในแผนกวิชาอุดมศึกษาควรจะได้พิจารณาไปพร้อม ๆ กันเรื่องอื่น ๆ ด้วย

ข้อสังเกตทั้งหลายที่เกี่ยวกับการสอนวิชาอุดมศึกษาในเมืองไทยที่กล่าวมาผู้เขียนทราบดีว่ามีลักษณะเน้นในเชิงอุดมคติอยู่มาก ซึ่งเมื่อนำไปปฏิบัติแล้วก็ย่อมจะมีปัญหาหลายอย่างติดตามมา ซึ่งก็เป็นเรื่องธรรมชาติของปฏิบัติงานโดยทั่วไป แต่การที่เราไม่มีอุดมคติไม่มีแนวทางได้เลยเมื่อถึงการปฏิบัติเข้าก็ย่อมจะเคืองคว้างหาแนวทางไม่ได้เลยซึ่งจะมีปัญหามากขึ้นหลายเท่าจึงหวังว่าข้อสังเกตเหล่านี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามสมควร

ข้อสรุป

แนวคิดและข้อมูลที่ได้เสนอมานี้เป็นผลจากการพิจารณากลับกรองปัญหาที่เป็นบทความและหนังสือรวมทั้งรายละเอียดของโปรแกรมของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ซึ่งคงทำในช่วงเวลาอันสั้นมาประกอบกับประสบการณ์การเรียนวิชาดังกล่าวของผู้เขียน แนวคิดต่าง ๆ ย่อมจะขาดความสมบูรณ์ได้ในบางส่วน สิ่งที่เป็นความหวังของผู้เขียนก็คือการที่จะได้มีการพิจารณาอภิปรายจากเสียงที่คิดที่เสนอเหล่านี้ให้กว้างขวางออกไปในขณะเดียวกันก็คงจะมีผู้เสนอแนวคิดของทางยุโรปหรือเอเชียมาเปรียบเทียบกันดู (เท่าที่ผู้เขียนทราบนั้น บางมหาวิทยาลัยในสหราชอาณาจักรมี Courses เกี่ยวกับ University Teaching Method เปิดสอนกันมากแล้ว) เพื่อให้เกิดผลดีในทางการปฏิบัติยิ่งขึ้นผู้สนใจในรายละเอียดยิ่งไปกว่านั้นย่อมจะอ่านเพิ่มเติมได้จากบทความและวารสารที่ได้อ้างไว้แล้วในเชิงพิจารณาและบรรณานุกรมหนังสือหลายเล่มคงมีที่ห้องสมุดของคณะครุศาสตร์เจ้าของวารสารนี้อยู่แล้ว ความหวังที่ผู้เขียนอยากจะขอก้าวเป็นที่สุดท้ายในบทสรุปนี้ก็คือเมื่อใดเราจะมีหนังสือที่แสดงผลการค้นคว้าทางค่านิยมศึกษา (และด้านอื่น) ที่เป็นภาษาไทยอย่างเพียงพอและศึกษาที่เป็นแบบต่างประเทศแต่เพียงการเปรียบเทียบเท่านั้น

บรรณานุกรม

1. กมล สมวิเชียรและคณะ (บรรณาธิการ) **ปัญหาและบทบาทของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย** รายงานการสัมมนา / วน ห้องประชุมคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 1-5 มิถุนายน 2507
2. ป่วย อังภากรณ์ **“การบริการมหาวิทยาลัย”** เสียชีพอย่าเสียสิ้น พระนคร สำนักพิมพ์เคล็ดไทย 2517 หน้า 52-68
3. ไพฑูรย์ สินลารัตน์ **พัฒนาการของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย** วิทยานิพนธ์ประกอบการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตร์ มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2516
4. วิจิตร ศรีสอ้าน **“ปรัชญาการศึกษาของมหาวิทยาลัย”** มหาวิทยาลัย 23 ตุลาคม 2516
5. Axelrod, Joseph **Graduate Study for Future College Teachers.** Washington D.C. American Council on Education, 1959
6. Brubacher, John S. **“The Theory of Higher Education”**, Journal of Higher Education Vol. 40 No. 2, 1970, 98-115
7. Cowley, W.H. **“The Higher Learning Versus the Higher Education”**, Journal of Higher Education Vol. 15 No. 8 November, 1954, 401-410
8. Dibden, A.J. **“A Department of Higher Education Problems and Prospects”**, Educational Record Vol. 40 No. 3 Summer, 1965. 209-216
9. Dressel, P.L. and Mayhew, L.B. **Higher Education as a Field of Study** San-Francisco : Jossey - Bass, 1974.
10. Ewing John C. and Stickler, W.H., **“Progress in the Development of Higher Education as a Field of Professional Graduate Study and Research”**, Journal of Teacher Education Vol. 20 No. 4 December, 1964, 397-403

11. Fahey, George L. **A Letter to the Faculty of Higher Education Program :** Proposal for Curriculum Reorganization Department of Higher Education. University of Pittsburgh January, 1974
  12. Hasgwaert, A. **The Recruitment and Training of University Teachers.** Belgium J. A. U. P. L., 1967
  13. Harclerod, Fred F. (ed) **Higher Education : A Developing Field of Study** Iowa : The American College Testing Program, 1975
  14. Henderson, Algo B. **Training University Administrators : A Programme guide.** Paris : UNESCO, 1920
  15. Nisbet, John. **“Courses on University Teaching Method”**, **Universities Quarterly** (British Journal) Vol. 21, No. 2, May, 1967, 186 – 198.
  16. Palmer, Archie, M. **“Professional Study of Higher Education” Association of American Colleges Bulletin** Vol. 16, No 2 May, 1930, 283 – 289.
-